

Internationaal onderzoek naar arbeidsmigranten en veiligheid

Andere prioriteiten

De veiligheid van arbeidsmigranten op de werkplek is vaak minder goed gewaarborgd dan die van autochtone werknemers. Uit een recent onderzoek in drie EU-landen blijkt dat zowel werkgevers als buitenlandse werknemers op arbogebied steken laten vallen.

tekst Frank Guldenmund

Ieder land kent werkzaamheden die niemand graag doet en waarvoor lastig mensen zijn te vinden. Het gaat vaak om ongeschoold werk als schoonmaak, productie aan de lopende band of seizoensarbeid in de land- en tuinbouw. In veel landen worden daarvoor, meestal tijdelijk, werknemers uit het buitenland aangetrokken.

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken heeft de Technische Universiteit Delft vorig jaar, samen met een Deens instituut en de Universiteit van Aberdeen, onderzoek gedaan naar arbeidsmigranten en veiligheid. In drie landen – Denemarken, Groot-Brittannië en Nederland – is de arbeidsveiligheid van deze migranten onderzocht aan de hand van interviews met deskundigen, een vragenlijstonderzoek en een ongevalsanalyse. In dit artikel doen wij hier verslag van.

Achtergrond

Zoals gezegd, in veel landen zijn buitenlandse werknemers voor korte of lange tijd werkzaam. In het Midden-Oosten, Azië, Europa en de VS werken vele migranten die doorgaans niet voor het veiligste werk worden aangenomen. In de VS doen veel mensen uit Latijns-Amerika laaggeschoold werk. Hier is het meeste onderzoek gedaan naar hun werkomstandigheden.

In West-Europa zijn er verschillende golven van migranten geweest. In de jaren zestig waren het Spanjaarden, Italianen en Portugezen. In de jaren zeventig en tachtig kwamen er vooral Turken en Noord-Afrikanen (in Nederland met name Marokkanen) en tegenwoordig wordt veel van het impopulaire werk verricht door Oost-Europeanen. Deze laatste groep heeft geprofiteerd van de uitbreidingen van de Europese Unie in

2004 en 2007. Toen sloten zich in totaal twaalf nieuwe landen aan bij de EU, waarvan tien Oost-Europese.

Een vrij recent Brits onderzoek (McKay, Craw & Chopra, 2006) vat de situatie rond migranten goed samen:

- » Arbeidsmigranten zijn vaak slechts kort aanwezig in het gastland.
- » Zij hebben weinig kennis van de veiligheids- en gezondheidsvoorzieningen in dit land.
- » De drijfveer van arbeidsmigranten is meestal om in een korte tijd zoveel mogelijk geld te verdienen.
- » Hun mogelijkheden om met andere werknemers en/of opzichters goed te communiceren zijn beperkt. Dit geldt in het bijzonder voor de communicatie over risico's en veiligheid.
- » Arbeidsmigranten krijgen zelden veiligheidstraining. Als deze wordt gegeven dan hebben zij grote moeite de

training te begrijpen als deze niet in hun eigen taal gesteld is.

- » Werkgevers controleren zelden de werkvaardigheid of taalvaardigheid (geletterdheid) van migranten.
- » De arbeidsrelaties en verantwoordelijkheden voor veiligheid en gezond-

Opzet onderzoek

Voor het onderzoek hebben wij gebruik gemaakt van drie methoden: een vragenlijstonderzoek, interviews met deskundigen en een ongevalsdata-analyse. Het laatste is nodig om na te gaan of er daadwerkelijk sprake is van een knelpunt.

De problemen lijken zich te concentreren in de bouw en de landbouw

heid tussen de migrant en zijn werkgever zijn onduidelijk, met name als migranten via zelfstandige uitzendbureaus of koppelbazen werken.

- » Migranten hebben onvoldoende kennis over hun rechten op het gebied van veiligheid en gezondheid, en van de manieren waarop ze deze kenbaar moeten maken.

Dit was ons allemaal bekend toen wij met het onderzoek starten. De vraag is natuurlijk: geldt dit nog steeds, of is er iets veranderd in Europa? Het ministerie van SZW was met name geïnteresseerd in de vraag of een recente stijging van het aantal ongevallen onder arbeidsmigranten iets met hun cultuur te maken heeft. Op die vraag hebben wij ons in het onderzoek gericht, maar we hebben ons daar niet toe beperkt.

Het vragenlijstonderzoek was bedoeld om te bezien of arbeidsmigranten significant van opvatting verschillen met niet-migranten. Hoe denken zij over veiligheid in de organisatie? Wij hebben gebruik gemaakt van de NOSACQ-50, een vragenlijst uit Scandinavië (Kines et al, aangeboden). Er is reeds ruime ervaring opgedaan met deze lijst en zij is in verschillende talen beschikbaar. De vragenlijst bestaat uit vijftig vragen die zeven onderwerpen bestrijken:

1. Prioriteit, toewijding en competentie van het management ten aanzien van veiligheid.
2. Delegeren van (veiligheids)verantwoordelijkheden door het management, *empowerment*.
3. Rechtvaardigheid van het management.

4. Toewijding van de werknemers met betrekking tot veiligheid.
5. Prioriteit die werknemers aan veiligheid geven.
6. Veiligheidscommunicatie, leren van ongevallen/incidenten en het vertrouwen in elkaars competentie.
7. Vertrouwen van de werknemers in de veiligheidsvoorzieningen.

De interviews volgden grofweg de volgende stappen: probleemherkenning, probleemanalyse, probleemoplossing en implementatie. Deze werden in de drie landen volgens een vast stramien afgewerkt, zodat vergelijkbare informatie werd verzameld. Na afloop ontvingen de geïnterviewden een verslag waarop zij commentaar konden geven.

Dan de ongevalsdata-analyse. Het bleek al snel dat de informatie over de nationaliteiten van slachtoffers van arbeidsongevallen in twee van de drie Europese landen niet voldeed. In Groot-Brittannië is deze informatie zelfs geheel afwezig. Bij een arbeidsongeval legt men in Groot-Brittannië de nationaliteit van het slachtoffer niet vast. In Nederland gebeurt dit wel, maar niet heel specifiek. Alleen in Denemarken zijn de gegevens van een kwaliteit die analyse mogelijk maakt.

Resultaten

In totaal zijn er 44 deskundigen geïnterviewd (zie tabel 1 voor een verdeling over landen en beroepsgroepen). Geïnterviewden in alle drie de landen beschouwen arbeidsmigranten als een kwetsbare groep. Door een drama met Chinese arbeidsmigranten in Groot-Brittannië een paar jaar geleden is de Engelse HSE (Health and Safety Executive) meer actief geworden. Zij stelt informatie voor arbeidsmigranten beschikbaar in meer dan twintig talen. Er is een folder met bruikbare tips opgesteld voor werkgevers die arbeidsmigranten in dienst hebben.

De veiligheidsproblemen met arbeidsmigranten lijken zich vooral te concentreren in de bouw en de landbouw. De instructie is hier beperkt of geheel afwezig. Veiligheidstraining is er niet, of niet in de taal van de arbeidsmigrant. Supervisie ontbreekt meestal. In de chemische of petrochemische industrie is de situatie vaak beter. Er is veiligheidsinformatie in verschillende talen aanwezig en de werknemers zijn beter opgeleid. In het algemeen worden taal en com- »

Migranten die een ernstig ongeval krijgen, keren vaak terug naar huis

municatie als grote struikelblokken gezien. Soms is er één arbeidsmigrant die fungeert als vertaler voor een hele groep. De geïnterviewden vragen zich af of de boodschap dan wel voldoende over komt. Veel van hen plaatsen bovendien vraagtekens bij de vergelijkbaarheid van opleidingen en veiligheidsstandaards. Is bijvoorbeeld een Hongaarse hefruckchauffeur even geschikt als een Nederlandse, Deense of Engelse? En welke beschermingsmiddelen zijn wanneer vereist?

Feit is dat veel arbeidsmigranten tijdelijk aanwezig zijn. Zij komen om snel geld te verdienen en nemen daarbij de arbeidsomstandigheden op de koop toe.

Daarnaast koesteren velen van hen wantrouwen jegens overheidsinstanties als de Arbeidsinspectie. De HSE in Groot-Brittannië voert daarom momenteel een charmeoffensief met de boodschap dat veiligheid een recht is en geen privilege voor de lokale bevolking. De geïnterviewden zijn het er over eens dat arbeidsmigranten de lokale taal tot op zekere hoogte dienen te beheersen. Zij kunnen dan beter op de hoogte worden gebracht van de risico's van hun werk, ze kunnen de veiligheidsinstructies lezen en hun collega's waarschuwen – of gewaarschuwd worden – als er gevaar dreigt. Arbeidsmigranten die gevaarlijk werk uitvoeren zouden een in-

Land	Inspecteur	Veiligheidsmanager	Vakbond	Overig	Totaal
Denemarken	5	6	3	n.v.t.	14
Groot-Brittannië	4	6	1	n.v.t.	11
Nederland	6	6	3	4	19
Totaal	15	18	7	4	44

Tabel 1: geïnterviewden per land en per beroepsgroep

Onderzoekers

Het onderzoek is uitgevoerd door Frank Guldenmund van de Technische Universiteit Delft, Bryan Cleal van het Nationaal Onderzoeksinstituut voor Arbeidsomstandigheden te Kopenhagen en Kathryn Mearns van de Universiteit van Aberdeen.

dustrieel taalcertificaat moeten hebben naast hun (Europese) veiligheidspaspoort, alsmede aantekeningen voor andere competenties.

Groepen landen

Er zijn duizend vragenlijsten via internet uitgezet bij een Nederlands bedrijf dat in meer dan tien landen in Europa werkzaam is. 327 vragenlijsten werden ingevuld. Wij besloten voor de statistische vergelijking alleen gebruik te maken van de gegevens afkomstig van de werkvloer. Deze werknemers voeren in alle landen hetzelfde werk uit, volgens dezelfde procedures. Het gaat hierbij in totaal om 186 respondenten, afkomstig uit acht landen (zie tabel 2). Het is mogelijk om deze landen te groeperen in landen van arbeidsmigranten (Hongarije, Turkije en Polen) en niet-arbeidsmigranten (Nederland [NL], België [BE], Groot-Brittannië [GB], Duitsland [DE], Frankrijk [FR], Spanje [ES] en Italië [IT]).

Vervolgens zijn er verschillende statistische toetsen uitgevoerd. Getoetst zijn de verschillen tussen landen en tussen groepen landen. Door middel van de toets is beoordeeld of er een statistisch significant verschil is op één of meer van de zeven onderwerpen die hierboven zijn opgesomd. De toetsen leveren statistisch significant verschillen op tussen landen. Echter, het hoogst scorende land en het laagst scorende land zijn geen landen van arbeidsmigranten. Wordt het verschil tussen beide groepen landen getoetst, dan wordt alleen een significant verschil gevonden op de eerste twee onderwerpen: de prioriteit die het management aan veiligheid geeft en het delegeren van veiligheid. Arbeidsmigranten kennen hieraan een significant hogere score toe dan niet-arbeidsmigranten. Zij zijn dus positiever over hun management wat deze onderwerpen aangaat. Tenslotte, de analyse van de ongevalsge-

Veel migranten nemen de arbeidsomstandigheden op de koop toe

gevens. Er is hierbij gebruik gemaakt van twee Deense databases. De eerste database behelst ongevals- en migratiegegevens. De tweede database bevat gegevens over langdurige uitkeringen (langer dan 4 weken). De databases kunnen gekoppeld worden aan de hand van een uniek nummer dat iedere Deense burger toegewezen krijgt. Er is gekeken naar de gegevens uit de periode 2003-2006. Opgemerkt wordt, dat het om betrekkelijk kleine aantallen gaat die in beide databases staan geregistreerd. Uit de migratiegegevens blijkt inderdaad dat het aantal migranten uit Midden- en Oost-Europese landen na 2004 sterk is toegenomen. Het aantal gemelde arbeidsongevallen is met een vergelijkbare tred toegenomen. Niks opmerkelijks, dus. Opvallend is echter dat het aantal arbeidsongeschiktheidsclaims

van migranten nagenoeg hetzelfde is gebleven gedurende de studieperiode.

Conclusies

Op grond van de interviews concluderen wij dat arbeidsmigranten een kwetsbare groep werknemers vormen. Dat komt vooral tot uitdrukking in de bouw en de landbouw, waar niet of nauwelijks veiligheidsinstructies worden gegeven die speciaal op hen zijn gericht. Communicatie is een groot struikelblok. Volgens de geïnterviewde deskundigen voldoen de kwalificaties en veiligheidsstandaarden van arbeidsmigranten soms niet. Omdat deze migranten meestal tijdelijk in het gastland werken, nemen zij genoeg met een lager niveau van werk, veiligheid en welzijn. Zij hebben een zeker wantrouwen jegens overheidsinstanties en zullen zich daar dus niet

	RU	NL	BE	GB	HU	DE	TR	PL	FR	ES	IT	Tot.
Allen	6	138	18	27	27	43	4	26	7	27	4	327
Werkvloer	-	6	10	21	19	34	-	21	5	17	-	186

Tabel 2: respons per land op de NOSACQ-50 over alle respondenten en van de werkvloer

snel vervoege met klachten.

Op basis van een grove indeling van diverse Europese landen in arbeidsmigrantenlanden en niet-migrantenlanden beoordelen arbeidsmigranten hun management positiever wat betreft de prioriteit die zij aan veiligheid geven en ten aanzien van het delegeren van veiligheidsverantwoordelijkheden. Dit is een interessante bevinding die mogelijk nader onderzoek behoeft.

De analyse van Deense migratie- en ongevalsgegevens bracht aan het licht dat in de periode 2003-2006 het aantal migranten uit Midden- en Oost-Europa in Denemarken toenam. Ook het aantal arbeidsongevallen met migranten uit deze landen nam toe. Het aantal claims voor langdurige arbeidsongeschiktheid bleef echter gelijk voor arbeidsmigranten. De meest voor de hand liggende verklaring voor dit verschijnsel is dat arbeidsmigranten huiswaarts keren als hen een ernstig ongeval overkomt. Het onderzoek naar de veiligheid van arbeidsmigranten wordt momenteel bemoeilijkt doordat de ongevalsgegevens onvolledig of onnauwkeurig zijn. Hierin zou verbetering moeten komen. De Engelse HSE geeft een goed voorbeeld met voorlichting (in veel talen) voor arbeidsmigranten en werkgevers. Daarnaast zoekt zij informeel contact met hen zodat zij nauwer worden betrokken bij hun eigen arbeidsveiligheid en welzijn. «

Kines, P., Lappalainen, J., Mikkelsen, K. L., Olsen, E., Pousette, P., Tharaldsen, J., et al. (aangeboden). *Nordic Safety Climate Questionnaire (NOSACQ-50): a new tool for diagnosing occupational safety climate and evaluating climate interventions.*

McKay, S., Craw, M., & Chopra, D. (2006). *Migrant workers in England and Wales. An assessment of migrant worker health and safety risks.* Suffolk, UK: Health and Safety Executive.

Frank Guldenmund is werkzaam bij de sectie Veiligheidskunde van de Technische Universiteit Delft.